

THIẾT KẾ “XANH” CHO KHÔNG GIAN THƯ VIỆN HIỆN ĐẠI

Trong thế giới ngày nay, tình trạng của thiên nhiên đang được xem như một mối đe dọa. Có thể liệt kê một số xu thế bất lợi sau:

- Sự kích hoạt những bất thường của tự nhiên (núi lửa phun trào, động đất, sóng thần, mưa đá, lốc xoáy, thời tiết nóng-lạnh lên);
- Đô thị hóa tăng cao - sự thu hẹp không gian cho cây xanh;
- Sản sinh quá nhiều rác thải và chất thải công nghiệp;
- Sự chiếm ưu thế của những vật liệu nhân tạo và cắt giảm những vật liệu tự nhiên, sự lan rộng không kiểm soát được của những vật liệu có hại và mất dần các vật liệu có lợi;
- Sự cạn kiệt tài nguyên thiên nhiên;
- Nguy cơ thiên thạch rơi.

Cuộc khủng hoảng môi trường liên quan đến cả các tòa nhà thư viện: cùng với sự lan tỏa của các công nghệ mới dành cho việc đọc thì cuộc khủng hoảng sách in cũng xuất hiện, do vậy, mô hình truyền thống về kho thư viện cũng cần được thay đổi. Điều này cho thấy, các thư viện đã nằm trong tâm điểm của hoạt động môi trường và không thể đứng ngoài cuộc. Bên cạnh đó, thế giới ngày nay, khi xây dựng các tòa nhà thư viện mới hay cải tạo các thư viện hiện có, đều dành sự quan tâm đặc biệt tới việc thiết kế môi trường sinh thái.

Năm 2007, tại Hoa Kỳ, phong trào “Thư viện xanh” (*GreenLibrary*) đã được thành lập. Hiện phong trào tập hợp được 42 thư viện “xanh”, trong đó gồm 41 thư viện của Hoa Kỳ và một của Canada.

Hơn 121 thư viện (chiếm gần 5% toàn bộ các kiểu nhà) đã được chứng nhận theo hệ thống LEED (Định hướng thiết kế về Năng lượng và Môi trường). Trong một hệ thống tương tự là BREEAM của Anh cũng có gần

200 nghìn tòa nhà, còn một triệu căn nhà đang chờ kết luận thẩm định.

Chương trình hoạt động vì môi trường của thư viện hiện đại được thể hiện dưới hình thức sau:

- Trồng cây/vườn cây, nơi để mọi người có thể thưởng ngoạn;
- Thành lập một hệ thống tái chế vật liệu cho thư viện của bạn và giúp đỡ trong việc tổ chức chương trình tương tự cho các thư viện thành viên và các thư viện lân cận.
- Nhận chăm sóc, bảo vệ một công viên/khu rừng;
- Thu dọn vệ sinh khu vực bờ sông hay công viên, khu vực lân cận;
- Tạo ra môi trường sống thích hợp đối với giới động thực vật hoang dã;
- Tổ chức mua bán/trao đổi sách cho người dân thành phố;
- Góp phần truyền bá tư tưởng sử dụng vật liệu tái chế, tiết kiệm tài nguyên thiên nhiên;
- Trở thành một địa điểm, một trung tâm truyền bá những kiến thức về môi trường, một hình mẫu về hành vi môi trường;
- Thực hiện việc xây dựng thư viện mới hay cải tạo tòa nhà thư viện cũ bằng mô hình môi trường theo quy trình có trách nhiệm, hợp lý và bảo tồn tài nguyên.

Kiến trúc môi trường hiện đại được đặc trưng bởi hai xu hướng đối lập và loại trừ lẫn nhau. Xu hướng thứ nhất - việc xây dựng và kiến trúc môi trường hiện đại đã trở thành nền tảng cho “những tòa nhà thông minh”, và như vậy cũng đủ để làm cho việc xây dựng trở nên phức tạp hơn, mang tính chuyên sâu về khoa học hơn, do vậy, chi phí cũng tốn kém hơn trong quá trình xây dựng; Xu hướng thứ hai - thiết kế môi trường - là sự cố gắng để tiếp cận hơn nữa những vấn đề về môi trường đến

Nhìn ra thế giới

con người, tạo cơ hội cho con người tham gia vào hoạt động môi trường được dễ dàng hơn.

Trong trường hợp này, tòa nhà thư viện không được xem như là một đối tượng có thể tích nhất định, mà được xem như một môi trường sinh sống, tồn tại thường ngày. Và nhiều thư viện đang cố gắng làm cho môi trường sống này thực sự thân thiện với môi trường. Có thể chia ra làm hai loại hình thư viện “xanh”:

- Loại hình thứ nhất - *thư viện-biên giới*. Thư viện nằm trên ranh giới giữa hai môi trường - đô thị và thiên nhiên (khung cảnh vùng ngoại ô hoặc công viên). Trong trường hợp này, dự án được thực hiện theo công thức đã được quy ước: “Thiên nhiên + Kiến trúc = Thư viện”.

Loại hình thứ hai - *thư viện-ốc đảo*. Thư viện “xanh” sẽ là một hòn đảo tự nhiên trong kiến trúc xây dựng của thành phố với việc tạo nên một hệ thống không gian đi kèm với nó: Môi trường thành phố đô thị hóa - Kiến trúc thư viện “xanh” - Thiên nhiên. Như vậy, thư viện đang cạnh tranh với một loại hình được gọi là công viên mini đang rất phổ biến trong những năm gần đây.

Chúng ta hãy cùng xem một số ví dụ về các thư viện loại hình đầu tiên. Đặc biệt trong số đó là thư viện Công cộng Bozeman (*Bozeman Public Library*), tiểu bang Montana, Hoa Kỳ. Tòa nhà thư viện được thiết kế song song với việc xây dựng lại toàn bộ cảnh quan - như một ranh giới giữa thiên nhiên và môi trường đô thị. Khu tiếp giáp với thư viện có những con đường đi dạo dẫn vào núi (Thành phố Bozeman nằm giữa một thung lũng, được bao quanh bởi dãy núi Rocky nổi tiếng). Kiến trúc của tòa nhà thư viện cho thấy sự tương phản của gạch, đá và bê tông (một lối thể hiện các loại vật liệu tự nhiên). Thành phần “xanh” là yếu tố chính của khu dành cho bạn đọc, được xem là cách tạo hình cho nội thất. Kết quả cho thấy, việc kiến trúc và thiết kế thư viện

“xanh” chính là những ưu thế mang tính cạnh tranh của thư viện.

Một ví dụ khác - hai chi nhánh của thư viện thuộc thành phố Ann Arbor (Thư viện Khu vực Ann Arbor), tiểu bang Michigan, Hoa Kỳ (Ann Arbor - là trung tâm đại học nổi tiếng nằm trên bờ sông Huron, chảy vào hồ Huron, một trong năm Ngũ Đại Hồ).

Chi nhánh ở Creek Mallets (*Mallets Creek Branch*). Tòa nhà của chi nhánh này (một trong bốn chi nhánh của thư viện) được xây dựng vào năm 2004. Khi thiết kế tòa nhà, mục tiêu đã được đặt ra - đó là tạo một khu đất bảo vệ vững chắc lưu vực sông khỏi sự ô nhiễm. Sức chứa của chi nhánh này là 500 nghìn cuốn. Các yếu tố của ý tưởng “xanh” là: mái nhà màu xanh lá cây, bốn kính cửa trời để lấy ánh sáng và đối lưu. Mái nhà màu xanh lá cây sẽ làm ấm vào mùa lạnh và mát hơn vào mùa nóng. Sàn được làm bằng gỗ xộp; tường - từ những vật liệu tái chế. Hệ thống chiếu sáng tự nhiên của tòa nhà này được thiết kế rất hợp lý. Chỗ ngồi cho người sử dụng được đặt ở các vị trí ngay gần các ô cửa để có thể làm việc lâu dưới ánh sáng tự nhiên. Các cửa sổ được bố trí dọc theo trần xung quanh toàn bộ tòa nhà.

Một chi nhánh khác của thư viện - đó là Trevervud (*Traverwood Branch*). Tòa nhà có hình chữ L trông vào rừng. Bản kiến trúc của tòa nhà gấp khúc trông giống như một dấu hỏi. Lối vào thư viện thu hút sự chú ý bởi hình mái dốc, cấu trúc của nó gồm hai cánh.

Một kiến trúc khác, đó là tòa nhà thư viện Công cộng Whistler (*Whistler Public Library*), tỉnh bang British Columbia, Canada. Hướng đẹp của tòa nhà thư viện, cùng với việc nó được đặt ở một điểm quan trọng, nơi mà từ đó thang máy có thể qua các khu vực có phong cảnh núi đồi với những khung cảnh tuyệt đẹp, làm cho tòa nhà thư viện trở thành một điểm chính về kiến trúc của nơi này. Đáng chú ý là mái nhà dốc của tòa nhà có một độ nghiêng đáng kể, nhằm

Nhìn ra thế giới

điều chỉnh độ trôi của tuyết. Bên dưới tòa nhà là một gara ngầm.

Chúng ta hãy cùng xem xét một vài ví dụ về thư viện-ốc đảo. Việc sử dụng lối ẩn dụ này không phải là ngẫu nhiên, bởi vì, để phù hợp với những chức năng xã hội vốn có của nó thì thư viện cần phải trở thành một ốc đảo thực sự về văn hóa, giáo dục, gìn giữ tài sản quốc gia, trí tuệ và chủ nghĩa nhân văn giữa môi trường đô thị hóa đang không ngừng lấn át.

Không gian đọc ở Học viện thú y Hoàng gia thuộc Đại học London (*University of London, the Royal Veterinary College*) được thiết kế khá độc đáo. Đây là ví dụ về mô hình được gọi là mô hình không gian. “Nơi đọc sách” (một quán cà phê có đủ ánh sáng) được sắp xếp giữa thư viện, viện bảo tàng và quán cà phê dành cho sinh viên, từ đó có thể quan sát được qua các ô tử kính (trong đó - là những khung xương động vật), những chiếc tủ kính này tạo nên ánh sáng khuếch tán, thích hợp cho việc đọc. Kết quả đã cho thấy, không gian này tiện lợi cho người đọc cũng như việc đọc sách.

“Nơi đọc sách” là điểm quan trọng của không gian bên trong một thư viện. Một phòng đọc hoạt động theo nguyên tắc “hai trong một” cho phép tiết kiệm được đáng kể về không gian và ánh sáng tự nhiên, luồng ánh sáng tự nhiên duy nhất bao gồm hai mức độ cùng một lúc. Những ví dụ tương tự về thiết kế không gian nội thất của thư viện có thể thấy ngay trong hoạt động xây dựng thư viện của Hoa Kỳ.

Một mô hình khác về thiết kế không gian nội thất của thư viện được thực hiện tại Trung tâm nghiên cứu Brighton (*Brighton Research Centre*) (ở Đông Sussex, Anh). Không gian dành để làm việc và đọc - những tâm điểm của “sự kết tinh” mang tính cộng đồng là một phần của “đường phố có mái che” giữa các khu nhà ở, học tập và thương mại.

Một ví dụ nữa - đó là thư viện khu vực Thornton Health (*Thornton Health Library*), một trong 13 thư viện của mạng lưới thư viện thuộc quận Croydon ở Nam London. Tại đây, dự án mở rộng thư viện với mục đích hỗ trợ khả năng tiếp cận đến thư viện của những người khuyết tật phải sử dụng xe lăn và xây dựng các phòng chơi cho trẻ em đã được thực hiện.

Ví dụ sau đây sẽ cho thấy một cách rõ ràng rằng, thư viện hoàn toàn có thể trở thành một tâm điểm thực sự trong cộng đồng của mình. Thư viện Clapham (*Clapham Library*), nằm ở tầng một của chung cư 12 tầng, đã trở thành một điểm quan trọng trong đời sống của người dân ở nơi này.

Dựa vào việc phân tích các dẫn chứng về thư viện “xanh”, có thể đi đến một số kết luận sau:

- Thư viện - đó không chỉ là những gì ở bên trong tòa nhà đó, mà thư viện - đó là sự kết hợp hài hòa giữa nội thất bên trong và không gian cảnh quan được tổ chức bên ngoài;

- Thư viện - không phải là đối tượng đứng ngoài cuộc, mà là một khu vực tạo ra ý tưởng cho tương lai, trong đó những vấn đề về môi trường đang ngày càng trở nên có ý nghĩa hơn.

- Các dự án và việc thực hiện thư viện “xanh” thành công hơn ở những nơi được áp dụng những tiêu chuẩn về môi trường, có các chuyên gia tư vấn và có sự hỗ trợ về tài chính để đáp ứng những tiêu chuẩn này.

- Các dự án về môi trường và việc thực hiện chúng không chỉ gắn với việc bảo vệ các nguồn tài nguyên của môi trường tự nhiên, mà còn gắn với môi trường xã hội (với sự sống của cộng đồng) và với hiệu quả kinh tế khu vực đó.

- Cần cố gắng giải quyết các vấn đề về môi trường và song song với đó là các vấn đề phát triển thư viện mở.

Nguyễn Tú Quyền (lược dịch)

(*Nguồn: Nauchny i Tekhnicheskie Biblioteki, 2014, 2, 38-43*)